

Sumari

Nota de l'autor	9
Inici	11
Montaner y Simón. Segon capítol de la prehistòria de Jesús Moncada escriptor	17
De la referencialitat a l'anacronisme.....	17
Els anys seixanta: la reconversió	23
Trajectòries al departament tècnic.....	29
L'aixopluc d'una generació: Calders, Soler Vidal i alguns més	53
Anys de preguerra i guerra: temps de compromís.....	36
L'exili, punt i a part.....	39
La complexa decisió de retornar	47
Els que van retornar. Context i trajectòries.....	52
El compromís polític i ideològic	61
Moncada a l'epicentre	64
L'etapa prèvia a l'arribada a Barcelona. Primer capítol de la prehistòria de Jesús Moncada escriptor	73
L'atipicitat.....	74
L'entorn familiar	78

Espais de formació, de vida.....	85
Presa de consciència.....	90
La fotografia, el dibuix i la pintura.....	95
L'escriptor apassionat.....	105
La vida envoltada de lletres.....	107
La Magrana o l'anelada estabilitat.....	113
Darrera estació, Edicions 62.....	124
Un perfil atípic.....	133
La qüestió generacional.....	133
A mi, deixeu-me escriure.....	142
Per lliure, amb altres perifèrics.....	150
L'escriptor cívic (a tall d'epíleg).....	167
Una ficció molt contextualitzada. Una memòria clara.....	168
Una obra d'enginyeria al servei d'un poble.....	171
Agraïments.....	183
Bibliografia mínima de referència.....	185
Persones entrevistades.....	193

Nota de l'autor

L'assaig que teniu a les mans conté, des del punt de vista formal, alguna particularitat que potser val la pena aclarir. Per agilitar la lectura i restringir un to excessivament acadèmic, s'ha optat per excloure qualsevol peu de pàgina i qualsevol citació literal. Una altra decisió ha estat abreviar els títols de les seves obres per no fatigar el lector amb una estalviable reiteració. Així, Camí de sirga passa, sovint, a ser senzillament Camí; Històries de la mà esquerra i altres narracions, Històries, etc.

Al final de l'assaig s'incorpora una bibliografia que aplega totes les referències que l'autor ha tingut en compte a l'hora de confegir-lo. És a dir, les fonts de les idees i dels conceptes que, d'una manera o d'una altra, s'han considerat i han ajudat a articular el text.

Per la pluralitat d'aquestes fonts, s'ha preferit dividir-les per capítols i també per blocs: volums, dossiers monogràfics i miscel·lànies, articles i ressenyes en premsa, entrevistes, i entrevistes pròpies realitzades per l'autor. I, en dos capítols, també s'hi inclouen les referències a uns epistolaris.

Esperem que aquestes mesures i aclariments facilitin la lectura i ens en facin gaudir més.

Inici

El que desgranarem en aquestes pàgines no té pas la voluntat de ser una recerca que posi de manifest el valor de l'obra literària de Jesús Moncada, vàlua ja més que provada, i, a més a més, perquè qui escriu tampoc sabia ben bé com posar-s'hi. Ara bé, qui era, però sobretot, com va arribar a ser qui va ser és una qüestió que, a part d'atractiva, en bona part resta inexplorada.

Ja advertim ara que aquest exercici que iniciem potser arriba a cobrir alguns flancs, però que en deixa altres d'oberts. Moncada no es deixa cloure. És, això sí, un assaig d'aproximació força lliure, que potser es pren algunes llicències arriscades, relacionant elements a vegades massa distants i a vegades prou propers per no resultar obvis. D'aquí la idea de mosaic que, preventivament, compromet menys que el concepte de biografia, ni que sigui en l'aspecte formal que s'hi pressuposa.

És fàcil abordar Moncada? No, o almenys no és pas senzill rastrejar més enllà de les entrevistes que va concedir —subsòl de la majoria d'atansaments que s'han realitzat al mequinensà i, en part, també d'aquest— i traçar-ne la trajectòria sense caure en grans omissions. Anar més enllà obliga, indefugiblement, a assajar i conjecturar sempre amb un marge d'error latent. Exercici sa però també aventurat, que en aquest cas no ha quedat més remei que assumir sense reserves.

Som al 2017, setanta-cinquè aniversari del seu naixement, però de Moncada en segueix planant la imatge d'escriptor poc exposat públicament —una mitja veritat molt certa— i gens donat als típics exercicis

que afavoririen un apropament a la seva figura per inducció, sigui via correspondència amb tercers o per la participació en activitats extraliteràries. Si gratem, però, descobrim que la seva vida es va veure immersa en un joc continu de relacions d'una riquesa gens menyspreable que, en darrera instància, obren moltes branques d'interpretació de la seva figura.

Som davant d'una trajectòria líquida —com ara en diuen— que no facilita l'exercici de jerarquitzar de manera concloent les ascendències que van configurar, almenys, el seu jo escriptor. Va ser decisiu Pere Calders, o el va influenciar més Edmon Vallès? El seu pas a Saragossa, per l'escola Santo Tomás de Aquino de la família Labordeta, li suscita les futures ambicions, o potser els desencisos amb la pintura i l'augment del maneig del català literari són els factors que l'aboquen a les lletres de manera definitiva? I què hauria passat si la seva vida laboral no hagués patit tants contratemps?

Per afegir-hi més llenya, tampoc no podem descuidar que Moncada és un autor, a priori, tardà. Té quaranta anys quan es reedita, amb un tiratge per al gran públic, el seu primer títol, el recull de contes Històries de la mà esquerra, i quaranta-set quan apareix Camí de sirga. Tot i això, la seva relació amb la literatura —anar polint la tècnica, recopilar la informació que manejarà a les obres, revisions i relectures gairebé permanents...— és d'una maduració conscient que s'inicia uns quants anys abans de l'aparició de les obres.

Per una altra banda, la seva trajectòria incorpora uns trets que, d'antuvi, són força prometedors. És fill de la postguerra en un poble, Mequinensa, amb unes característiques socials, polítiques i culturals ben peculiars i distintes de les del seu entorn. Va ser receptor d'una formació acadèmica poc convencional, descontaminada dels preceptes franquistes, però que es va desenvolupar en una ciutat, Saragossa, oposada, en molts sentits, al tendre bagatge del poble natal. Posteriorment, va prendre la decisió d'enrolar-se en l'aventura de l'expressió cultural en una ciutat, Barcelona, desvetllada de la letàrgica derrota de la Guerra Civil. Va estar-se un grapat d'anys treballant en una

editorial que comptava amb escriptors de pes i de passat, que l'adopten i l'estimulen. I, finalment, es va erigir en un creador capaç de consolidar una obra majúscula com a escriptor i gens menyspreable com a traductor o com a pintor.

Cada una d'aquestes transicions, d'aquests salts de vida, és fruit de l'acumulació d'un seguit de factors i de forces que la desencadenen, i els contrastos que genera amb la immediatament anterior faciliten aproximar-se al teló de fons general de cada període, reflex d'una gent i d'una època concrets. Ara bé, l'ordre dels capítols de l'assaig no segueixen un criteri cronològic ascendent. Al cap i a la fi, com que el text que proposem vol apropar el lector als contextos d'aquests lapses, això ens obligarà a fer jocs de cintura per facilitar les anades i vingudes. En alguns casos s'ha optat per avançar episodis que sobrepassen allò que es vol explicar, ja que, si no es fes així, el context que es vol explicatiu se'n ressentiria profundament. En altres moments es pot tenir la sensació que la cosa es desvia massa —que el que s'hi explica "moncadeja" més aviat poc— perquè indaga en qüestions allunyades en el temps potser estalviables, tot i que, més endavant —esperem— en trobem les ressonàncies i, per tant, la deguda oportunitat.

En qualsevol cas, la seva figura té suficients cares per obligar-nos a ser generosos a l'hora de posar el màxim de cartes sobre la taula, de manera que qui s'avingui a aquesta lectura es vegi recompensat, almenys, amb el volgut rigor d'haver atès al més gran nombre de confluents possible.

Sense que sembli una justificació, direm que aquest exercici de condensació desordenada d'èpoques, noms i espais respon a la intuïció —equivocada o no— que per explicar-nos Moncada és indefugible explicar-ne, principalment, els contextos de vida que tan sovint es van sotmetre a canvi. Des d'una Saragossa i Barcelona escenaris de les influències més innegables fins a una Mequinensa que esdevindrà mite sota una amalgama de significats que la seva literatura va potenciar i que van promoure una recepció i un impacte discursiu que transcendeixen, d'un bon tros, la dimensió estrictament literària.

En definitiva, un cúmulo de condicionants que ens aboquen a una gens còmoda ubicació: perquè el seu perfil ocupa àmbits de transició i perquè, també, com les anguilles de l'Ebre, ell mateix s'esmunyia conscientment de les canonitzacions i de les demarcacions rígides.

Per tractar de minimitzar aquests efectes dispersius s'ha optat per dividir la tasca en cinc blocs —amb el permís d'un epíleg de to lliure— que es corresponen amb els períodes més rellevants.

La part per on començarem té l'epicentre en la Montaner y Simón. Resseguirem la trajectòria empresarial d'aquesta editorial que, durant anys, va ser un dels bucs insígnia del llibre espanyol. La seva història és agitada: la propietat passa per diverses mans i els alts i baixos a l'hora d'encarar el sempre canviant món del llibre sovintegen. Moncada —un jove de vint-i-sis anys— en viurà de primera mà la darrera època, la menys lluida des d'un punt de vista empresarial. Però, per contra, aquests últims anys, el retorn d'escriptors exiliats —alguns dels quals hi entren a treballar— li permet establir contacte i fer amistat amb un seguit de persones amb un pes específic a la Catalunya de l'època.

La segona part la dedicarem, precisament, a configurar-ne els perfils. Pel seu compromís, l'operació ens obligarà a atendre tant la seva dimensió d'home de lletres com la faceta política, però, sobretot, desgranarem els trets definitoris dels seus posicionaments literaris i prendrem el nom més representatiu d'aquesta generació, Calders, per il·lustrar la complexitat de la transició d'escriptors d'exili a escriptors reincorporats.

Avancem que aquesta part —tot i ser la primera de l'assaig— és, probablement, la més allunyada de l'univers moncadità. Resseguir les trajectòries d'alguns dels companys de l'editorial i d'altres que hi van fer de passavolants ens durà lluny, i ens obligarà a contemplar —ni que sigui de manera tangencial— el contínuum relacional en què, anys després, també ell es veuria immers i influenciant.

Retrocedint en la biografia de Moncada, la tercera part la dedicarem a l'etapa prèvia a la seva arribada a Barcelona. És a dir, a fer

un recorregut sintetitzant els seus orígens mequinensans, la família, els estudis que va cursar a Saragossa i la consolidació del seu interès per la pintura i la literatura.

La quarta part s'inicia amb un episodi que marca un punt d'inflexió: la finalització de la seva etapa a l'editorial Montaner y Simón. Tancat aquest cicle laboral —ja som a l'any 1981—, en viurà un de breu al Grup Enciclopèdia Catalana i després ja iniciarà les tasques de correcció i traducció a l'editorial La Magrana. Som davant d'un procés de transformació profund, en què pren cos la seva decisió de deixar de banda la pintura i centrar les hores a escriure, i que està marcat, també, per la mort del seu pare i l'arribada a Barcelona de la seva mare i la seva germana.

En la cinquena i darrera part constatarem que l'eclosió del Moncada escriptor, amb un impacte cada vegada més gran en el món de la literatura, traspua una actitud força peculiar. El seu és un caràcter —també literari, però fonamentalment d'actitud com a autor— forjat en l'encaix de dues generacions, la dels exiliats que retornen i la dels joves que impulsen noves propostes. Entremig, deutor de totes dues, configura un perfil en què prevaldrà l'allunyament respecte a les actituds més gregàries, apostant per una absoluta dedicació a la seva obra.

Com a punt final, a manera d'epíleg, proposem una valoració de l'aportació del seu llegat al desvetllament social i cultural de Mequinensa i més enllà. L'edificació de l'imaginari de la vila que, en darrera instància, posa en relleu la seva manera d'interpretar la literatura i també la vida.

Comencem, doncs.

Persones entrevistades

Montanery Simón. Segon capítol de la prehistòria de Jesús Moncada escriptor

Entrevista a Patrocínio Corvi. Barcelona, 2012.

Entrevista a Joaquim Cucurull. Barcelona, 2012.

Entrevista a Xavier Iglesias. Barcelona, 2014.

L'aixopluc d'una generació: Calders, Soler Vidal i alguns més

Entrevista a Toni Bartomeus, Barcelona, 2011.

Entrevista a Carles-Jordi Guardiola, Barcelona, 2012.

Entrevista a Xavier Moret, Barcelona, 2014.

Entrevista a Glòria Judal, Barcelona, 2017.

L'etapa prèvia a l'arribada a Barcelona. Primer capítol de la prehistòria de Jesús Moncada escriptor

Entrevista a Hèctor Moret. Barcelona, 2013.

L'escriptor apassionat

Entrevista a Rosa Maria Moncada. Barcelona, 2015.

Entrevista a Àlex Broch. Barcelona, 2014.

Entrevista a Anik Lapointe. Barcelona, 2015.

Entrevista a Carles-Jordi Guardiola. Barcelona, 2014.

Entrevista a Oriol Castanys. Barcelona, 2014.

Entrevista a Ernest Folch. Barcelona, 2014.

Entrevista a Josep Maria López. Barcelona, 2017.

Entrevista a Frederic Gràcia. Barcelona, 2017.

Un perfil atípic

Entrevista a Xavier Moret. Barcelona, 2014.

Entrevista a Pau Vidal. Barcelona, 2014.

Entrevista a Mercè Biosca. Lleida, 2015.

Entrevista a Francesc Parcerisas. Barcelona, 2013.

Amb la col·laboració de

© Marc Biosca Llahí, 2017
© de les fotografies: els seus autors i arxius corresponents, 2017
© d'aquesta edició: Pagès Editors, SL, 2017
C/ Sant Salvador, 8 – 25005 Lleida
editorial@pageseditors.cat
www.pageseditors.cat

Primera edició: setembre de 2017
ISBN: 978-84-9975-883-1
DL L 1005-2017
Impress a Arts Gràfiques Bobalà, SL
www.bobala.cat

—| impress a **Lleida** |—

Qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra només es pot fer amb l'autorització dels seus titulars, llevat de l'excepció prevista per la llei. Adreceu-vos a CEDRO (Centro Español de Derechos Reprográficos, <www.cedro.org>) si necessiteu fotocopiar, escanejar o fer còpies digitals de fragments d'aquesta obra.